

Immigratie- en Naturalisatiedienst
Ministerie van Justitie en Veiligheid

Directie Dienstverlening, Afdeling Expertise
Team Onderzoek en Expertise Land en Taal (TOELT)

Venezuela || Rapport

Positie van LHBT

Februari 2018

Inhoud

Inleiding	2
1 Wettelijk kader	5
1.1 Landelijke wetgeving	5
1.2 Regionale wetgeving	6
2 Toepassing van de wet	6
3 Bejegening door de overheid	8
3.1 Houding van de (regionale) overheid	8
3.2 Werk en onderwijs	9
3.3 Gezondheidszorg	10
4 Behandeling maatschappij	11
4.1 Door de bevolking	11
4.2 Beeld in de pers	15
4.3 Bejegening van mensen met HIV	15
5 Maatschappelijk leven	16
5.1 Belangenorganisaties	16
5.2 Ontmoetingsplaatsen en evenementen	18
6 Lijst van gebruikte bronnen	19

Inleiding

Summary in English and confidentiality statement

This report aims to give an insight into the position of LGBT's in Venezuela. It contains information on the legal situation, the actual application of law, the prevalence of hate crimes, the public opinion, social life and HIV/AIDS.

The information contained in this report has been researched, evaluated and analysed with utmost care. However, this document does not claim to be exhaustive. If a particular event, person or organisation is not mentioned in the report, this does not mean that the event has not taken place or that the person or organisation does not exist.

The content of this report is confidential and may not be shared outside the scope of the Member States Immigration authorities that are fully authorized for the EASO COI-portal. The sources used to write the report are however all public.

Doel

TOELT heeft dit rapport opgesteld met het doel inzicht te geven in de positie van LHBTI's in Venezuela. De informatie in dit rapport kan worden gebruikt bij het voorbereiden en beoordelen van gehoren van asielzoekers die afkomstig zijn uit Venezuela en stellen LHBT te zijn.

Indeling van dit rapport

Dit rapport gaat in op de positie van LHBT's in Venezuela. Uitleg over de term LHBT is te vinden in de volgende paragraaf.

In het eerste hoofdstuk wordt ingegaan op het wettelijk kader; beschreven wordt welke de relevante wettelijke bepalingen zijn. In het tweede hoofdstuk wordt ingegaan op de toepassing van deze wetgeving in de praktijk. In het derde hoofdstuk wordt ingegaan op de manier waarop de autoriteiten LHBT bejegenen. In het vierde hoofdstuk wordt ingegaan op de manier waarop LHBT worden bejegend door de overige bevolking. Het vijfde hoofdstuk gaat in op belangenorganisaties en ontmoetingsplekken voor LHBT.

Het rapport wordt afgesloten met een overzicht van de gebruikte bronnen (hoofdstuk 6).

Terminologie

Met LHBT's worden in dit rapport bedoeld: lesbiennes, homoseksuele mannen, biseksuele mannen en vrouwen en transgenders/transseksuelen.

Verder is in het gebruik van termen zoveel als mogelijk is, de terminologie van de bron overgenomen. Als de geciteerde bron spreekt over LHBT wordt dus LHBT gebruikt, als de bron LHBTI noemt wordt LHBTI gebruikt, als de bron spreekt van MSM (men who have sex with men) dan wordt MSM gebruikt. Als in de bron gesproken wordt over de Engelse term "gay" dan wordt in dit rapport de Nederlandse term homoseksueel gebruikt. Als in de bron gesproken wordt over de term 'interseks' dan wordt 'interseksuelen' gebruikt. Met de term "homoseksuelen" worden in dit rapport zowel mannen als vrouwen bedoeld, tenzij dit in de tekst nadrukkelijk anders is vermeld.

Het is verder van belang dat de lezer zich realiseert dat verschillende begrippen niet in iedere cultuur dezelfde betekenis hebben. Het is echter praktisch onmogelijk om dat iedere keer exact te omschrijven, ook omdat het zelfs per streek, subcultuur of zelfs per individu kan verschillen wat onder een bepaald begrip precies verstaan wordt. Volstaan wordt hier daarom met de opmerking dat een bepaald Nederlands begrip (zoals bijvoorbeeld homoseksueel) in een andere context mogelijk een (deels) andere betekenis kan hebben. Zo kan de term homoseksueel in een bepaald land automatisch geassocieerd worden met de passieve rol tijdens seks of met vrouwelijke gedragingen terwijl dat elders niet automatisch het geval hoeft te zijn.

Crisissituatie in Venezuela

Venezuela wordt sinds jaren geteisterd door economische problemen. De laatste jaren is sprake van ernstige tekorten aan levensmiddelen en andere basale levensbehoeften. Deze situatie is van grote invloed op het dagelijks leven van groot deel van de bevolking. Ondervoeding onder de bevolking is een serieus probleem.¹ Bij het lezen van dit rapport dient deze situatie in het achterhoofd gehouden te worden.

Disclaimer

Dit rapport is niet openbaar, maar bestemd voor intern gebruik. Het is nadrukkelijk niet de bedoeling om de in dit rapport opgenomen informatie integraal aan derden beschikbaar te stellen. De in dit rapport opgenomen informatie kan echter wel gebruikt worden in een voornemen, beschikking of ander openbaar (proces) stuk. In dat geval dient echter verwezen te worden naar de in dit rapport genoemde achterliggende, oorspronkelijke bronnen. Het is niet de bedoeling naar dit rapport of naar TOELT te verwijzen als uitgevende instantie. Verwijs alleen naar de hier opgevoerde bronnen.²

Dit rapport is geschreven aan de hand van de Gemeenschappelijke EU-richtlijnen voor het verwerken van feitelijke landeninformatie (Common EU-guidelines for processing factual COI, april 2008). Het is samengesteld op basis van zorgvuldig geselecteerde, openbaar toegankelijke bronnen. Elke bron is vermeld middels een referentie. Alle hier gepresenteerde informatie (met uitzondering van voor de hand liggende feiten) is gecrosschecked met andere bronnen tenzij dit anders is vermeld in de tekst.

Alle geleverde informatie is met uiterste zorg onderzocht, geëvalueerd en verwerkt binnen een beperkte tijdsspanne.

TOELT pretendeert niet dat dit document volledig is en ook niet uitsluitend te geven voor wat betreft de waarde van een aanvraag voor een vluchtelingenstatus of asiel. De gepresenteerde informatie is niet per se een weerspiegeling van de mening van TOELT.

Indien bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet in dit rapport worden genoemd, betekent dit niet dat de gebeurtenis niet heeft plaatsgevonden of dat de persoon of organisatie niet bestaat, alleen dat deze niet zijn teruggevonden in openbare bronnen. In deze gevallen wordt aangeraden contact op te nemen met TOELT.

¹ Al Jazeera, *Venezuela military controls food as nation goes hungry*, 1 januari 2017, (<http://www.aljazeera.com/news/2017/01/venezuela-military-controls-food-nation-hungry-170101195414433.html>)

² De voetnoten bevatten beknopte verwijzingen. Volledige titelbeschrijvingen met internetadressen zijn te vinden in de lijst van geraadpleegde bronnen aan het einde van de tekst.

Ook bij twijfel over bronnen, brongebruik of inhoud, of indien u nadere achtergrondinformatie wenst, kunt u altijd contact opnemen met TOELT. Zie het Intranet voor actuele informatie over de landenspecialisten. Via de interne mail is TOELT ook centraal bereikbaar op naam van '#IND/*intern mailadres* /Land'.

Spelling

Bij twijfel over gebruik van namen en spelling kan contact worden opgenomen met Team Onderzoek en Expertise Land & Taal.

1 Wettelijk kader

1.1 Landelijke wetgeving

Strafrecht

Homoseksuele handelingen zijn sinds 1836, toen Venezuela haar eerste Wetboek van Strafrecht uitbracht, nooit expliciet strafbaar gesteld. In de praktijk werd echter tot 1997 de *Ley de vagos y maleantes* (Wet op de Zwervers en Misdadigers) gebruikt om homoseksuelen en transseksuelen op te pakken. In 1997 verklaarde het Hooggerechtshof van Venezuela (*Tribunal Suprema de Justicia*, TSJ) deze wet onconstitutioneel.³

De *age of consent* is voor homoseksuele en heteroseksuele handelingen gelijk, namelijk 16 jaar.⁴

Discriminatie

De Grondwet van Venezuela voorziet in gelijkheid voor de wet van alle personen en verbiedt discriminatie gebaseerd op geslacht en/of sociale situatie (*condicion social*), maar noemt seksuele oriëntatie in dit verband niet expliciet.⁵

Artikel 4 van de *Ley Orgánica del Poder Popular* (organische wet op de volksmacht, 2010) stelt als doel “het creëren van mechanismen om een leefomgeving voor alle burgers vrij van elke vorm van discriminatie te realiseren.”⁶

Artikel 5, lid 8 van de *Ley para Regularización y Control de Arrendamientos de Viviendas* (wet op het reguleren en controleren van het verhuren van woningen (= huurwet), 2011) verbiedt discriminatie op basis van onder meer seksuele oriëntatie.⁷

Sinds 2012 verbiedt de *Ley Orgánica del Trabajo, los Trabajadores y las Trabajadoras* (Organieke Arbeidswet) in artikel 21 discriminatie gebaseerd op onder meer seksuele oriëntatie.⁸

Op 30 december 2014 werd de *Ley para la promoción y protección del derecho a la igualdad de las personas con VIH o SIDA y sus familiares* aangenomen.⁹ De wet beoogt de positie van personen met HIV of AIDS te verbeteren.

³ ILGA, *State-sponsored homophobia*, mei 2017, p. 30; Quiteria Franco, *Sobre la ley de vagos y maleantes y las personas LGBTI en Venezuela* (<http://ilga.org/lgbti-news-75-ilga-feb-2017/>); IACHR, *Violence against Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Persons in the Americas*, blz. 66, 2015 (<http://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/violence-lgbt-persons.pdf>)

⁴ ILGA, *State-sponsored homophobia*, mei 2017, p. 30 (<http://ilga.org/lgbti-news-75-ilga-feb-2017/>)

⁵ US Department of State, *Country report on human rights practices for 2016 - Venezuela*, maart 2017, p. 36 (<https://www.state.gov/documents/organization/265834.pdf>)

⁶ Venezuela, *Ley Orgánica del Poder Popular*, 9 december 2010, (http://www.safonapp.gob.ve/?wpfb_dl=6)

⁷ ILGA, *State-sponsored homophobia*, mei 2017, p. 56 (<http://ilga.org/lgbti-news-75-ilga-feb-2017/>); Venezuela, *Ley para Regularización y Control de Arrendamientos de Viviendas*, 10 november 2011 (<https://amerika21.de/files/a21/mietengesetz-venezuela.pdf>)

⁸ ILGA, *State-sponsored homophobia*, mei 2017, p. 50, (<http://ilga.org/lgbti-news-75-ilga-feb-2017/>); Venezuela, *Ley Orgánica del Trabajo, los Trabajadores y las Trabajadoras*, 7 mei 2012 (<http://www.onapre.gob.ve/index.php/publicaciones/descargas/finish/43-ley-organica-del-trabajo-los-trabajadores-y-las-trabajadoras/210-ley-organica-del-trabajo-los-trabajadores-y-las-trabajadoras>)

⁹ Venezuela, *Ley para la promoción y protección del derecho a la igualdad de las personas con VIH o SIDA y sus familiares*, 30 december 2014 (<http://www.accsi.org.ve/accsi/wp-content/uploads/Ley-proteccion-CC%81n-DDHH%E2%80%A2VIH-SIDA-Venezuela1.pdf>)

Overige juridische bescherming

Er is geen wet die *hate crimes*¹⁰ gebaseerd op seksuele oriëntatie of genderidentiteit als zodanig strafbaar maakt.¹¹ Er zijn geen wetten of decreten die LHBT's beschermen tegen pesten/pesterijen.¹²

Wijzigen van het geregistreerde geslacht

Volgens artikel 146 van de *Ley Orgánica de Registro Civil* (Organieke Wet op de Burgerlijke Stand) is het toegestaan om eenmalig je naam te laten wijzigen zodat deze in overeenstemming is met je genderidentiteit.¹³ Naar verluidt worden dergelijke verzoeken standaard afgewezen. Er zijn geen berichten dat dergelijke verzoeken ooit zijn gehonoreerd.¹⁴ Hoewel het Ministerie van Binnenlandse Zaken en het OM in augustus 2016 hebben verklaard dat '*transgenders could freely express their gender identity on the photograph on their identification documents*' bestaat er geen wetgeving die regelt dat iemand zijn geregistreerde geslacht en/of andere gegevens kan laten wijzigen in officiële documenten om deze te laten corresponderen met zijn of haar genderidentiteit.¹⁵

1.2 Regionale wetgeving

In de regio Caracas werd in mei 2016 een decreet aangenomen (Decreto 006) dat onder andere alle openbare ruimtes in de hoofdstad vrij van homo- en transfobie verklaart.¹⁶

2 Toepassing van de wet

Huwelijk tussen twee personen van hetzelfde geslacht

Artikel 44 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt dat een huwelijk alleen kan plaatsvinden tussen een man en een vrouw en dat geen andere huwelijken worden erkend in Venezuela.¹⁷ In mei 2016 deed het Hooggerechtshof een uitspraak waarin werd bepaald dat dit artikel onconstitutioneel is.¹⁸ In december 2016 deed het Hooggerechtshof een uitspraak waarin het bepaalde dat '*children born to same-sex families*' dezelfde rechten dienen te krijgen als kinderen uit een heterofamilie.¹⁹

¹⁰ 'A hate crime is a traditional offense like murder, arson, or vandalism with an added element of bias', aldus FBI, *What we investigate* (<https://www.fbi.gov/investigate/civil-rights/hate-crimes>)

¹¹ AI, *Amnesty International report 2016/2017 – Venezuela*, 2017, (<https://www.amnesty.org/en/countries/americas/venezuela/report-venezuela/>)

¹² US Department of State, *Country report on human rights practices for 2016 – Venezuela*, maart 2017, p. 36–37 (<https://www.state.gov/documents/organization/265834.pdf>)

¹³ Venezuela, *Ley Orgánica de Registro Civil*, 25 augustus 2009 (http://www.cne.gob.ve/web/normativa_electoral/ley_organica_registro_civil/indice.php)

¹⁴ Venezuelanalysis.com, *Trans community petitions Venezuelan Supreme Court to advance transgender rights*, 6 april 2017, (<https://venezuelanalysis.com/news/13032>); Venezuelanalysis.com, *Venezuela's LGBTQ community celebrates Supreme Court's acceptance of landmark transgender rights case*, 12 juni 2017 (<https://venezuelanalysis.com/news/13179>)

¹⁵ AI, *Amnesty International report 2016/2017 – Venezuela*, 2017 (<https://www.amnesty.org/en/countries/americas/venezuela/report-venezuela/>); Venezuelanalysis.com, *Trans community petitions Venezuelan Supreme Court to advance transgender rights*, 6 april 2017 (<https://venezuelanalysis.com/news/13032>)

¹⁶ Venezuelanalysis.com, *Venezuelan LGBTQ activists denounce homophobic aggression by government official*, 21 maart 2017 (<https://venezuelanalysis.com/news/12990>)

¹⁷ Venezuela, *Código Civil*, art. 44, 26 juli 1982 (https://www.oas.org/dil/esp/Codigo_Civil_Venezuela.pdf)

¹⁸ Venezuelanalysis.com, *"The Struggle isn't Over": Venezuela moves towards marriage equality*, 5 mei 2016 (<https://venezuelanalysis.com/analysis/11963>)

¹⁹ Venezuelanalysis.com, *Venezuelan Supreme Court Upholds Rights of Same-Sex Families in Landmark Ruling*, 20 december 2016 (<https://venezuelanalysis.com/news/12851>)

Niettegenstaande deze uitspraken is het niet mogelijk voor twee personen van hetzelfde geslacht om in het huwelijk te treden. Buitenlandse huwelijken tussen twee personen van hetzelfde geslacht worden niet erkend.²⁰

Op 19 november 2017 werd een interview met president Nicolas Maduro uitgezonden waarin deze verklaarde: *'Yo creo que todo el mundo se puede casar, sea homosexual, sea heterosexual, es mi opinion'*. Dat betekent: 'Ik vind dat iedereen moet kunnen trouwen, of je nu homoseksueel bent of heteroseksueel, dat is mijn mening'.²¹

Discriminatie

Volgens een uitspraak van het Hooggerechtshof mag niemand slachtoffer worden van discriminatie vanwege zijn of haar seksuele oriëntatie. Aan deze uitspraak is echter nauwelijks gevolg gegeven. LHBT's die slachtoffer zijn geworden van een *hate crime* melden dit meestal niet bij de autoriteiten. Personen die wel een officiële klacht indienden, werden vaak slachtoffer van bedreigingen of afpersing.²²

Volgens NGO's kunnen transgenders geen identiteitsdocumenten krijgen en hebben zij als gevolg hiervan geen toegang tot onderwijs, werk, huisvesting en gezondheidszorg. Dit maakt transgenders kwetsbaar voor mensenhandel en prostitutie.²³ Op 1 juni 2017 maakte het Hooggerechtshof bekend dat het een verzoek van vijf leden van de transgender-organisatie *Divas de Venezuela*, waarin de Divas het Hooggerechtshof vragen om erkenning van het recht op *'the identification and expression of self-perceived gender'*, officieel in behandeling zou nemen.²⁴

Houding politie

In 2014 werden de resultaten gepubliceerd van een opinieonderzoek onder 650 deelnemers aan Pride-marsen in 2013 in Caracas, Valencia en Maracaibo.²⁵ 172 personen (26,5 %) meldden dat zij ooit een negatieve ervaring hadden gehad met een van de politiediensten in relatie tot hun LHBT-zijn. Het ging vooral over de Nationale Politie (34,1 %), de Regionale Politie (23,6 %), de Gemeentelijke politie (24,3 %) en de *Guardia Nacional* (28,1 %). Het ging in de meeste gevallen om verbaal geweld (45,9 %) en verder om onder meer afpersing (22,7 %) en fysiek geweld (19,8 %). 36 respondenten (20,9 %) gaven aan dat ze ooit aangifte hebben gedaan van een negatieve ervaring met een van deze diensten. Van deze 36 aangiften waren er, afgaande op de respondenten, vijf verworpen, zeven opgelost en zestien niet opgelost.

Verscheidene organisaties maken over de periode 2010 tot 2014 melding van geweldsincidenten en andere vormen van machtsmisbruik van de politie ten opzichte van LHBT.²⁶ Op 31 januari 2017 meldden een transgender en zijn dochter zich op het politiebureau van Aragua voor een aangifte met

²⁰ Pink News, *A gay couple are suing Venezuela in order to have their marriage recognized*, 12 februari 2017

²¹ La Sexta, *¿Está Maduro a favor de legalizar el matrimonio homosexual y despenalizar el aborto en Venezuela?*, 20 november 2017,

²² US Department of State, *Country report on human rights practices for 2016 - Venezuela*, maart 2017, p. 36 (<https://www.state.gov/documents/organization/265834.pdf>)

²³ US Department of State, *Country report on human rights practices for 2016 - Venezuela*, maart 2017, p. 36 (<https://www.state.gov/documents/organization/265834.pdf>)

²⁴ Venezuelanalysis.com, *Venezuela's LGBTQ community celebrates Supreme Court's acceptance of landmark transgender rights case*, 12 juni 2017 (<https://venezuelanalysis.com/news/13179>)

²⁵ ACCSI, *Diversidad sexual: derechos, discriminación y violencia*, 2013, (<http://www.accsi.org.ve/accsi/wp-content/uploads/ACCSI-Diversidad-sexual-Derechos-discriminaci%C3%B3n-y-violencia-Encuesta-Marcha-del-Orgullo-Venezuela-2013.pdf>),

²⁶ IRBC, *Venezuela: Situation and treatment of sexual minorities; recourse available to victims of discrimination; state protection (2010-June 2014)*, (<http://www.refworld.org/docid/53b126844.html>)

betrekking tot een incident in de huiselijke sfeer. Dit resulteerde erin dat agenten de transgender en zijn dochter uitscholden en mishandelden.²⁷

3 Bejegening door de overheid

3.1 Houding van de (regionale) overheid

Op 13 augustus 2013 gebruikte een lid van het Huis van Afgevaardigden voor de Partido Socialista Unido de Venezuela (PSUV) tijdens een zitting schuttingtaal om een gouverneur als homoseksueel aan te duiden.²⁸

In 2015 verklaarde Freddy Bernal, de voorzitter van een commissie over hervorming van de politie, dat homo's politieagent kunnen worden als ze tenminste niet laten merken dat ze homo zijn. Hij verklaarde in dit verband: *"I mean, can you imagine a police officer wanting to wear a pink shirt or lipstick?"*.²⁹

Bij de verkiezingen van december 2015 werd Tamara Andrian verkozen als plaatsvervangend lid (*diputado suplente*) van de Nationale Assemblee, het parlement³⁰. Adrian is hiermee de eerste transgender die tot de Nationale Assemblee is verkozen.³¹ Bij dezelfde verkiezingen behaalde Rosmit Mantilla, een LHBT-activist, een zetel in de Nationale Assemblee terwijl hij gevangen zat. In 2014 was hij opgepakt vanwege zijn deelname aan de protesten tegen de toenmalige politieke en maatschappelijke situatie.³²

In opdracht van de gouverneur van de staat Caracas werd medio maart 2017 zonder opgave van reden het *Sex and Gender Diversity Integral Attention Office* in Caracas gesloten. Het kantoor was belast met het uitvoeren van het Anti-discriminatie decreet 006 van de staat. Het kantoor heeft een jaar bestaan.

Kort na de sluiting van genoemd kantoor werd LHBT-activiste Koddy Campos gearresteerd tijdens een protest-bijeenkomst op beschuldiging van vandalisme en het uiten van doodsb bedreigingen. Twee dagen later werd zij vrijgelaten.³³

Lokale politieagenten en privé-veiligheidsdiensten zouden LHBT's de toegang tot winkelcentra, openbare parken en recreatiegebieden weigeren.³⁴

²⁷ Sin Etiquetas, *Venezuela: policia arremete contra hombre trans y su hija*, 7 februari 2017, (sinetiquetas.org/2017/02/07/venezuela-policia-arremete-contra-hombre-trans-y-su-hija)

²⁸ IACHR, *Violence against LGBTI-persons in the Americas*, blz. 141, (<http://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/violencelgbtipersons.pdf>)

²⁹ News24, *Venezuela: Gay police OK if they hide their homosexuality*, 19 maart 2015, (<https://www.news24.com/World/News/Venezuela-Gay-police-OK-if-they-hide-their-homosexuality-20150319>)

³⁰ In artikel 186 van de Grondwet is bepaald dat iedere afgevaardigde een vervanger heeft. (Venezuela, Constitucion)

³¹ Reuters, *Transgender Venezuelan lawmaker vows to fight for gay rights*, 9 december 2015, (<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-election-transgender/transgender-venezuelan-lawmaker-vows-to-fight-for-gay-rights-idUSKBN0TS2K720151209>)

³² Reuters, *Venezuela frees jailed politician, opposition seeks more releases*, 18 november 2016, (<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics/venezuela-frees-jailed-politician-opposition-seeks-more-releases-idUSKBN13D1VT>)

³³ Venezuelanalysis.com, *Venezuelan LGBTQ activists denounce homophobic aggression by government official*, 21 maart 2017 (<https://venezuelanalysis.com/news/12990>)

Demonstraties

In 2000 werd in Caracas voor het eerst een kleine Gay Pride-mars gehouden. Sindsdien vindt deze jaarlijks plaats. In 2008 trok de Gay Pride-Mars in Caracas 40.000 deelnemers.³⁵ De LHBT-organisatie ACCSI berichtte dat LHBT-demonstraties door sommige gemeenten worden verboden. Ook berichtte ACCSI dat er bij demonstraties excessief geweld is gebruikt door de politie.³⁶

3.2 Werk en onderwijs

Artikel 21 van de Arbeidswet verbiedt discriminatie gebaseerd op seksuele oriëntatie.³⁷ Volgens LHBT-organisaties ondervinden LHBT's belemmeringen bij het vinden van een baan en worden zij soms ontslagen als de werkgever erachter komt dat zij LHBT zijn.³⁸

Fysieke, verbale en psychologische mishandelingen tegen leden van de LHBT-gemeenschap waren in 2016 normaal op scholen en universiteiten. Het aantal schoolverlaters/uitvallers onder de LHBT was daardoor groter dan onder andere scholieren en studenten.³⁹

Hieronder de antwoorden van de 215 Venezolaanse deelnemers aan het **Copyright**

Copyright

Copyright

³⁴ US Department of State, *Country report on human rights practices for 2016 – Venezuela*, maart 2017, p. 36–37, (<https://www.state.gov/documents/organization/265834.pdf>)

³⁵ Martinez, Carlos, *Venezuela Speaks!: Voices from the Grassroots*, p. 92 en TelesurTV.net, *Caracas Pride: The Intersection Between Socialists and LGBTIs*, 2 juli 2017

³⁶ IRBC, *Venezuela: Situation and treatment of sexual minorities*, (<http://www.refworld.org/docid/53b126844.html>)

³⁷ ILGA, *State-sponsored homophobia*, mei 2017, p. 50, (http://ilga.org/downloads/2017/ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2017_WEB.pdf)

³⁸ IRBC, *Venezuela: Situation and treatment of sexual minorities*, (<http://www.refworld.org/docid/53b126844.html>)

³⁹ US Department of State, *Country report on human rights practices for 2016 – Venezuela*, maart 2017, p. 36–37 (<https://www.state.gov/documents/organization/265834.pdf>)

Copyright

Copyright

3.3 Gezondheidszorg

Een coalitie van NGO's schrijft in een rapport uit 2014 ten behoeve van het *Committee against Torture* het volgende:

*'In healthcare establishments, LGBTI people are subjected to psychological abuse, distress, humiliation and discrimination when they require healthcare in general and especially when they go for treatment and prevention of HIV and AIDS.'*⁴¹

LHBT's hebben gemeld dat ze zijn weggestuurd toen ze medicijnen wilden kopen. Dit geldt nog sterker voor personen die transgender of transseksueel zijn.⁴² Volgens de LHBTI-organisatie ACCSI discrimineren openbare ziekenhuizen in extreme mate tegen LHBTI's, vooral als ze HIV-positief zijn.⁴³

Hieronder de antwoorden van de 215 Venezolaanse deelnemers aan Copyright
Copyright

Copyright

⁴¹ Coalition of non-governmental organisations, academic institutions and organised civil society, *Report for the Committee against Torture*, 2014, blz. 24, (http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCAT%2fCSS%2fVEN%2f18664&Lang=en)

⁴² IACHR, *Violence against LGBTI-persons in the Americas*, blz. 662, (<http://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/violenceiqbtipersons.pdf>)

⁴³ IRBC, *Venezuela: Situation and treatment of sexual minorities*, (<http://www.refworld.org/docid/53b126844.html>)

4 Behandeling maatschappij

4.1 Door de bevolking

Publieke opinie

Er zijn verschillende opinieonderzoeken gepubliceerd die een beeld geven van hoe de bevolking denkt over LHBTI's. Hieronder volgen de opvallendste resultaten:

In een onderzoek gehouden in 2013/2014 werden aan een steekproef van personen van 18 jaar en ouder vragen voorgelegd over de morele acceptatie van verschillende fenomenen. Hieronder zijn de resultaten in een tabel weergegeven⁴⁴:

Copyright

In een ander onderzoek werd (in 2014) respondenten gevraagd of men voorstander of tegenstander was van een huwelijk tussen personen van hetzelfde geslacht: 28 procent was voorstander, 61 procent was tegenstander. Onder de protestanten was 82 procent tegen, onder de katholieken 56 procent.⁴⁵

Een onderzoek uit 2015 onder eerstejaarsstudenten Medicijnen in Merida leverde de volgende gegevens op: Circa tien procent van de respondenten konden worden ingeschaald als 'zeer zwaar homofob', circa vijf procent als 'zwaar -', circa vijftien procent als 'matig -', circa tien procent als 'licht' en circa 60 procent als 'geheel niet homofob'.⁴⁶

Copyright

Copyright

⁴⁵ PEW Research Center, *Religion in Latin America – chapter 5: social attitudes*, 13 november 2014 (<http://www.pewforum.org/2014/11/13/chapter-5-social-attitudes/>)

⁴⁶ Terán-Angel, Guillermo e.a., *Homofobia y sexismo en estudiantes del primer año de la carrera de Medicina de la Universidad de Los Andes, en Mérida-Venezuela*, Avances en Biomedicina, vol. 4, 3 december 2015, blz. 108-117, (<http://www.redalyc.org/pdf/3313/331344208003.pdf>),

Copyright

Hieronder de antwoorden van Copyright
Copyright

Copyright

In 2016 publiceerde de *International Lesbian and Gay Association* (ILGA) een internationaal vergelijkend opinieonderzoek.⁴⁸ Hieronder volgen enkele resultaten voor Venezuela en – ter vergelijking – voor Nederland:

Do you personally know someone who is attracted to people of the same sex or who identifies as gay, lesbian, or bisexual?

	Venezuela	Nederland
yes	72 %	61 %
no	20 %	25 %
Don't know	8 %	14 %

Copyright

⁴⁸ ILGA, *The Personal and the Political: Attitudes to LGBTI People Around the World*, 2016, (http://ilga.org/downloads/Ilga_Riwi_Attitudes_LGBTI_survey_Logo_personal_political.pdf)

Do you personally know someone who does not identify with the sex they were assigned at birth, or who identifies as transgender?

	Venezuela	Nederland
yes	47 %	25 %
no	38 %	54 %
Don't know	15 %	21 %

How would you feel if your neighbour were gay or lesbian?

	Venezuela	Nederland
No concern	85 %	80 %
Somewhat uncomfortable	9 %	12 %
Very uncomfortable	6 %	8 %

Would you be upset if one of your children told you they were in love with someone of the same sex?

	Venezuela	Nederland
Not upset	35 %	70 %
Somewhat upset	37 %	17 %
Very upset	28 %	14 %

If a male child always dressed and expressed himself as a girl, would you find that acceptable?

	Venezuela	Nederland
yes	25 %	55 %
no	55 %	26 %
Don't know	20 %	18 %

Misdrijven tegen LHBT

De NGO *Acción Ciudadana Contra el SIDA* [ACCSI] meldt de volgende cijfers:

In de periode januari 2009 tot mei 2016 zijn 175 'hate crimes' op grond van seksuele oriëntatie en genderidentiteit gerapporteerd, waaronder 75 moorden. 71,6 procent van de moordslachtoffers was trans, 39,1 procent was sekswerker. 76 procent van de lichamen werd in de openbare ruimte aangetroffen.⁴⁹

ACCSI meldde dat in 29 zaken van vermoorde LHBT-persoonen in de periode 2004-2015 slechts één dader veroordeeld werd. Incidenten vonden het meest plaats tegen transgenders. Volgens belangenbehartigers voerden autoriteiten onvoldoende of onjuist onderzoek uit om achter de motieven van dit soort misdaden te komen.⁵⁰

⁴⁹ ACCSI, *Crímenes de Odio*, 2016, (<http://www.accsi.org.ve/accsi/wp-content/uploads/ACCSI-Informe-Venezuela-2016-Crímenes-de-Odio-por-Orientación-sexual-Identidad-de-género-y-Expresión-de-género-versión-final-1.pdf>)

⁵⁰ US Department of State, *Country report on human rights practices for 2016 - Venezuela*, maart 2017, p. 36 (<https://www.state.gov/documents/organization/265834.pdf>)

De NGO *Acción Ciudadana Contra el SIDA* [ACCSI] meldt daarnaast de volgende cijfers⁵¹:

Jaar voorgevallen	geregistreerde moorden	andere geregistreerde misdrijven
2014	15	8
2015	14	55
2016 (jan t/m mei)	10	24

Het betreft alleen de zaken die bij ACCSI geregistreerd zijn.

Over de periode juni 2015 tot mei 2016 rapporteert ACCSI de volgende gegevens⁵²:

Er vonden in deze periode achttien geregistreerde moorden plaats op LHBT's. Het betrof in veertien gevallen personen die als trans, transseksueel, transgender en/of travestiet bekend waren. In de overige vier gevallen ontbraken gendergegevens. Zes van de slachtoffers waren sekswerkers, in vijf gevallen was het beroep van het slachtoffer onbekend. Vijf van de slachtoffers vielen in het Hoofdstedelijk district. In zeventien gevallen vonden de moorden plaats op de openbare weg. In zestien gevallen waren vuurwapens gebruikt. Volgens ACCSI hebben de media in relatie tot deze zaken melding gemaakt van vijf arrestaties, één arrestatiebevel en één aanklacht tegen verdachten.

Er vonden in deze periode 75 andere geregistreerde misdrijven plaats tegen LHBT's. Het betrof in twaalf gevallen personen die als trans, transseksueel of transgender bekend waren. In de overige 63 gevallen ontbraken gendergegevens. 53 van de gevallen vonden plaats in het Hoofdstedelijk district. In 32 gevallen vond het misdrijf bij het slachtoffer thuis plaats, in dertien gevallen online en in twaalf gevallen op de openbare weg. Het ging in 30 gevallen om 'bedrog, bedwelmeling met drugs en diefstal' (zie hierna), in elf gevallen om 'schriftelijke agressie' en in negen gevallen om machtsmisbruik.⁵³

Dertig personen gaven aan het slachtoffer te zijn geworden van één man, Mario Antonio Modesti Canizalez. Zijn vaste handelswijze was: hij maakte op een datingapp een afspraak bij het slachtoffer thuis, drogeerde hem en beroofde hem. Mario Antonio Modesti Canizalez is opgepakt en naar de gevangenis overgebracht.⁵⁴ Volgens een bericht in *Noticias Venezuelas* is hij echter uit de gevangenis ontsnapt.⁵⁵

Van de overige 45 gevallen is niet bekend of er aangifte is gedaan en zo ja, wat het resultaat hiervan was.

De organisatie Transrespect meldt dat in 2015 elf personen die trans waren zijn vermoord. In 2014 waren dat er acht.⁵⁶

⁵¹ ACCSI, *Crímenes de Odio*, 2016, (<http://www.accsi.org.ve/accsi/wp-content/uploads/ACCSI-Informe-Venezuela-2016-Crímenes-de-Odio-por-Orientación-sexual-Identidad-de-género-y-Expresión-de-género-versión-final-1.pdf>)

⁵² idem

⁵³ idem

⁵⁴ idem

⁵⁵ Noticias Venezuelas, *Hombre con más de 40 denuncias se hace pasar por gay para robar*, 21-08-2017 (<https://noticiasvenezuela.org/2017/08/21/hombre-con-mas-de-40-denuncias-se-hace-pasar-por-gay-para-robar/>)

⁵⁶ Transrespect.org, *Country information: Venezuela*, (http://transrespect.org/en/country_popup/?print=true&id=VE)

Een geïnterviewde transgender-activist gaf in april 2017 aan dat houdingen ten opzichte van transgenders ten goede veranderd waren. Transgenders zouden zich openlijk op straat kunnen begeven zonder problemen te ondervinden.⁵⁷

Hieronder de antwoorden van **Copyright**
Copyright

De activisten Wendell Oviedo en Yonatan Matheus zijn in 2016 naar het buitenland gevlucht na bedreigingen die – naar zij vermoeden – verband houden met hun werk voor *Venezuela Diversa*, een LHBT-organisatie.⁵⁹

Discriminatie

LHBT-organisaties berichtten dat discriminatie voorkomt in openbare gelegenheden zoals winkelcentra, theaters, bars, restaurants, musea en hotels.⁶⁰

4.2 Beeld in de pers

Volgens LHBT-organisaties gaven de media in 2016 weinig aandacht aan *hate crimes* tegen LHBT's.⁶¹

In 2014 won een Venezolaanse de 'Miss International Queen'-verkiezing, een schoonheidswedstrijd voor transgenders en travestieten. Hiervoor was in de Venezolaanse media weinig aandacht. Volgens de winnares was dit omdat transgender zijn een taboe is in haar land.⁶²

4.3 Bejegening van mensen met HIV

Tussen oktober en november 2012 vond een anonieme enquête plaats onder Venezolaanse leden van een netwerksite voor mannen die seks hebben met mannen (MSM). Van de 2851 respondenten gaven er 188 aan HIV-positief te zijn, dat komt neer op 6,6 procent.⁶³

⁵⁷ Venezuelanalysis.com, *Trans community petitions Venezuelan Supreme Court to advance transgender rights*, 6 april 2017 (<https://venezuelanalysis.com/news/13032>)

Copyright

⁵⁹ NBC, *For Some LGBTQ Venezuelans, Fleeing Home Was Their Only Option*, 10 mei 2017, (<https://www.nbcnews.com/feature/nbc-out/some-lgbtq-venezuelans-fleeing-home-was-their-only-option-n757431>)

⁶⁰ IRBC, *Venezuela: Situation and treatment of sexual minorities*, (<http://www.refworld.org/docid/53b126844.html>)

⁶¹ US Department of State, *Country report on human rights practices for 2016 – Venezuela*, maart 2017, p. 36 (<https://www.state.gov/documents/organization/265834.pdf>)

⁶² Gay Star News, *Miss Venezuela wins global trans pageant*, 10 november 2014, (<https://www.gaystarnews.com/article/miss-venezuela-wins-global-trans-pageant101114/>)

⁶³ Amaya G. Perez-Brumer e.a., *HIV prevalence, sexual behaviours and engagement in HIV medical care*

In 2016 waren er in Venezuela tussen de 5800 en 7100 nieuwe HIV-besmettingen. In totaal waren er in 2016 tussen de 110.000 en 130.000 personen met HIV in Venezuela. Het betreft ongeveer 0,6 procent van de personen tussen de 15 en 49 jaar oud. Tussen de 55 en de 67 procent van hen kreeg antiretrovirale therapie. Zeven procent van de dragers van het HIV-virus in Venezuela heeft een ondetecteerbaar en onoverdraagbaar niveau van virale besmetting.⁶⁴ Aangenomen wordt dat in Venezuela vooral MSM en sekswerkers drager zijn.

De recente economische crisis heeft geleid tot grote schaarste aan onder meer medicijnen, middelen om besmettingen vast te stellen en condooms.⁶⁵ Als gevolg van de economische situatie ontbreken concrete data over de beschikbaarheid van tests, condoomgebruik en risicogroepen.⁶⁶ Niettemin zijn er berichten dat er mensen sterven aan HIV-gerelateerde complicaties bij gebrek aan medicijnen en behandeling.

Er bestaat een aparte wetgeving met betrekking tot personen met HIV/aids en hun familieleden: *Ley para la promoción y protección del derecho a la igualdad de las personas con VIH o SIDA y sus familiares*. De wet werd op 30 december 2014 aangenomen.⁶⁷ Mensen met HIV/aids en hun familieleden hebben dezelfde rechten volgens de Venezolaanse wet als iedere andere persoon. Echter, volgens advocaten, wordt er in de praktijk wel gediscrimineerd tegen personen met HIV/aids.⁶⁸

5 Maatschappelijk leven

5.1 Belangenorganisaties

Er zijn in Venezuela veel organisaties die beogen de belangen van LHBT's te behartigen. Soms betreft het lokale afdelingen van internationale organisaties, soms eigen lokale of nationale organisaties. Hieronder een aantal organisaties die zich inzetten voor de belangen en positie van LHBT's in Venezuela en waarvan gebleken is dat zij in 2017 (nog) actief waren.

AC Venezuela Igualitaria – een LHBT belangenorganisatie.⁶⁹

De organisatie heeft een eigen website: <http://venezuelaigualitaria.blogspot.nl/>

Acción Cuidadana Contra el Sida (ACCSI) – belangenorganisatie die zich inzet voor de rechten van mensen met HIV/aids en kwetsbare bevolkingsgroepen.⁷⁰

Deze organisatie heeft een eigen website: <https://www.accsi.org.ve/>

⁶⁴ UNAIDS, Venezuela (<http://www.unaids.org/en/regionscountries/countries/venezuela>) en Amaya G. Perez-Brumer e.a., *HIV prevalence, sexual behaviours and engagement in HIV medical care*, 2015

⁶⁵ UNAIDS, Venezuela (<http://www.unaids.org/en/regionscountries/countries/venezuela>)

⁶⁶ ACCSI, *Triple threat*, 2017, (http://www.accsi.org.ve/accsi/wp-content/uploads/Triple_Threat-english.pdf)

⁶⁷ Venezuela, *Ley para la promoción y protección del derecho a la igualdad de las personas con VIH o SIDA y sus familiares*, 30 december 2014, (<http://www.accsi.org.ve/accsi/wp-content/uploads/Ley-proteccio%CC%81n-DDHH%E2%80%A2VIH-SIDA-Venezuela1.pdf>)

⁶⁸ US Department of State, *Country report on human rights practices for 2016 – Venezuela*, maart 2017, p. 37 (<https://www.state.gov/documents/organization/265834.pdf>)

⁶⁹ Venezuelanalysis.com, *Venezuela's LGBTQ community celebrates Supreme Court's acceptance of landmark transgender rights case*, 12 juni 2017 (<https://venezuelanalysis.com/news/13179>)

⁷⁰ ACCSI, *¿Quiénes somos? Presentación institucional* (<https://www.accsi.org.ve/%c2%bfquienes-somos>); Redford, Brian, *Spartacus international gay guide*, 2017

Alianza Lambda de Venezuela – een NGO die zich inzet voor de positie van de homoseksuele man in de samenleving.⁷¹

De organisatie heeft een eigen website: <http://lambdadevenezuela.es.tl>

Alianza Sexo-Género Diversa Revolucionaria (ASGDRe) – een Chavistische organisatie, actief in heel Venezuela.⁷²

De organisatie heeft een eigen website: <https://asgdre.wordpress.com/>

Divas de Venezuela – deze organisatie noemt als haar doel het bereiken van volledige gelijkheid, in waardigheid en rechten van de LHBT-bevolking van Venezuela door de uitoefening van cultuur, sport en recreatie als instrument om sociale integratie te bereiken.⁷³

De organisatie heeft een eigen website: <https://divasdevenezuela.wordpress.com>

Diversidad e Igualdad a través de la ley (Diverlex) – dit is een collectief bestaande uit wetenschappers en studenten uit de rechtswetenschappen en de sociale wetenschappen. Zij doen o.a. onderzoek en geven trainingen over seksuele diversiteit en beleidsbeïnvloeding in politieke, wettelijke en gerechtelijke aangelegenheden.⁷⁴

Fundación Reflejos de Venezuela – een NGO die zich inzet om de diversiteit van mensen zichtbaar te maken en te zorgen dat hier niet op wordt gediscrimineerd.⁷⁵

De organisatie heeft een eigen website: <https://www.fundacionreflejosdevenezuela.com>

Red LGBTI de Venezuela – dit is een coalitie van NGO's die zich inzet om de belangen van LHBT's in Venezuela te bevorderen en te verdedigen.⁷⁶

De organisatie heeft een eigen website: <http://www.redlgbtidevenezuela.org>

Unión Afirmativa de Venezuela – noemt als haar doel de internationale normen voor de bescherming van de mensenrechten van homoseksuelen, biseksuelen en transseksuelen nationale bekendheid te geven en om de wettelijke en sociale erkenning van deze normen te bewerkstelligen in Venezuela.⁷⁷

De organisatie heeft een eigen website: <http://unionafirmativa.org.ve/unaf/>

⁷¹ Red LGBTI Venezuela, *Organizaciones LGBTI*, 2017 (<http://www.redlgbtidevenezuela.org/comunidad-lgbti/organizaciones>); Alianza Lambda de Venezuela, *Quiénes somos*, z.d. (<http://lambdadevenezuela.es.tl/QUIENES-SOMOS.htm>)

⁷² Venezuelanalysis.com, *Venezuela's LGBTQ movement presents political platform ahead of Constituent Assembly*, 13 mei 2017 (<https://venezuelanalysis.com/analysis/13125>)

⁷³ Red LGBTI Venezuela, *Organizaciones LGBTI*, 2017 (<http://www.redlgbtidevenezuela.org/comunidad-lgbti/organizaciones>); Divas de Venezuela, *¿Quiénes somos?*, z.d. (<https://divasdevenezuela.wordpress.com/about/>)

⁷⁴ Red LGBTI Venezuela, *Organizaciones LGBTI*, 2017 (<http://www.redlgbtidevenezuela.org/comunidad-lgbti/organizaciones>)

⁷⁵ Red LGBTI Venezuela, *Organizaciones LGBTI*, 2017 (<http://www.redlgbtidevenezuela.org/comunidad-lgbti/organizaciones>); Fundación Reflejos de Venezuela, *Directorio*, z.d. (<https://www.fundacionreflejosdevenezuela.com/directorio/>)

⁷⁶ Red LGBTI Venezuela, *Nosotros*, 2017 (<http://www.redlgbtidevenezuela.org/pagina-ejemplo/nosotros>)

⁷⁷ Red LGBTI Venezuela, *Organizaciones LGBTI*, 2017 (<http://www.redlgbtidevenezuela.org/comunidad-lgbti/organizaciones>); Unión Afirmativa de Venezuela, *Nosotros*, z.d. (<http://unionafirmativa.org.ve/unaf/quienes-somos/>)

5.2 Ontmoetingsplaatsen en evenementen

Ontmoetingsplaatsen

In Caracas zijn bars, cafés, dansclubs en sauna's die zich exclusief richten op LHBT-bezoekers.⁷⁸

Opgemerkt zij dat de crisissituatie het uitgaansleven in Venezuela heeft veranderd; veel mensen vinden 's avonds de deur uitgaan te gevaarlijk of kunnen zich uitgaan eenvoudigweg niet permitteren.⁷⁹

Evenementen

In 2017 vond een evenement plaats in Caracas: *Expo por la Diversidad Sexual Caracas 2017*. Dit is een jaarlijks terugkerend evenement dat in 2013 voor het eerst werd gehouden.⁸⁰

⁷⁸ Redford, Brian, *Spartacus international gay guide*, 2017; Cruisinggays.com, *Caracas gay bar clubs* (<http://www.cruisinggays.com/caracas/c/bars/>)

⁷⁹ Citylab, *Caracas Nightlife, Silenced by Venezuela's Crisis*, 13 juli 2016, (<https://www.citylab.com/life/2016/07/caracas-nightlife-is-silenced-by-venezuelas-crisis/491168/>)

⁸⁰ AC Venezuela Igualitaria, *Expo por la Diversidad Sexual Caracas 2017*, 2017 (http://venezuelaigualitaria.org/ver_evento_31)

6 Lijst van gebruikte bronnen

AC Venezuela Igualitaria, *Expo por la Diversidad Sexual Caracas 2017*, 2017
(http://venezuelaigualitaria.org/ver_evento_31) geraadpleegd 22 november 2017

ACCSI (Acción Ciudadana Contra el Sida):

- *¿Quiénes somos? Presentación institucional* (<https://www.accsi.org.ve/%c2%bfquienes-somos>) geraadpleegd 24 november 2017
- *Triple threat – Resurging epidemics, a broken health system, and global indifference to Venezuela's crisis, 2017* (http://www.accsi.org.ve/accsi/wp-content/uploads/Triple_Threat-english.pdf) geraadpleegd 24 november 2017
- *Crímenes de Odio, 2016* (<http://www.accsi.org.ve/accsi/wp-content/uploads/ACCSI-Informe-Venezuela-2016-Crímenes-de-Odio-por-Orientación-sexual-Identidad-de-género-y-Expresión-de-género-versión-final-1.pdf>), geraadpleegd 8 januari 2018
- *Diversidad sexual: derechos, discriminación y violencia, 2013*, (<http://www.accsi.org.ve/accsi/wp-content/uploads/ACCSI-Diversidad-sexual-Derechos-discriminación-y-violencia-Encuesta-Marcha-del-Orgullo-Venezuela-2013.pdf>), geraadpleegd 8 januari 2018

Alianza Lambda de Venezuela, *Quiénes somos*, z.d. (<http://lambdadevenezuela.es.tl/QUIENES-SOMOS.htm>) geraadpleegd 16 november 2017

Al Jazeera, Venezuela military controls food as nation goes hungry, 1 januari 2017,
(<http://www.aljazeera.com/news/2017/01/venezuela-military-controls-food-nation-hungry-170101195414433.html>) geraadpleegd op 16 februari 2018

Amaya G. Perez-Brumer e.a., *HIV prevalence, sexual behaviours and engagement in HIV medical care*, 2015, International Journal of STD & AIDS, volume 9, nr. 9 p. 790–797

AI (Amnesty International), *Amnesty International report 2016/2017 – Venezuela*, 2017
(<https://www.amnesty.org/en/countries/americas/venezuela/report-venezuela/>) geraadpleegd 3 november 2017

Citylab, *Caracas Nightlife, Silenced by Venezuela's Crisis*, 13 juli 2016,
(<https://www.citylab.com/life/2016/07/caracas-nightlife-is-silenced-by-venezuelas-crisis/491168/>), geraadpleegd op 29 januari 2018

Coalition of non-governmental organisations, academic institutions and organised civil society, *Report for the Committee against Torture during its revision of the combined 3rd and 4th periodic reports submitted by the Bolivarian Republic of Venezuela (53rd period of sessions, November 3–28, 2014)*, (http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=INT%2fCAT%2fCS%2fVEN%2f18664&Lang=en), geraadpleegd 8 januari 2018

Cruisinggays.com, *Caracas gay bar clubs*, (<http://www.cruisinggays.com/caracas/c/bars/>), geraadpleegd 29 januari 2018

Divas de Venezuela, *¿Quiénes somos?*, z.d. (<https://divasdevenezuela.wordpress.com/about/>) geraadpleegd 10 november 2017

FBI (Federal Bureau of Investigation), *What we investigate*, (<https://www.fbi.gov/investigate/civil-rights/hate-crimes>), geraadpleegd 22 januari 2018

Fundación Reflejos de Venezuela, *Directorio*, z.d.

(<https://www.fundacionreflejosdevenezuela.com/directorio/>) geraadpleegd 16 november 2017

Gay Star News, *Miss Venezuela wins global trans pageant*, 10 november 2014,

(<https://www.gaystarnews.com/article/miss-venezuela-wins-global-trans-pageant101114/>), geraadpleegd 8 januari 2018

HIVPLUS magazine, *HIV crisis in Venezuela hits new low*, 6 september 2017,

(<https://www.hivplusmag.com/stigma/2017/9/06/hiv-crisis-venezuela-hits-new-low>), geraadpleegd 8 januari 2018

IACHR (Inter-American Commission on Human Rights, Violence against Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Persons in the America), *Violence against LGBTI-persons in the Americas*, 12 november 2015 (<http://www.oas.org/en/iachr/reports/pdfs/violencelgbtipersons.pdf>), geraadpleegd 8 januari 2018

ILGA (International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association):

- *LGBulleTin #75 - The week in LGBTI news (February 3-9, 2017)*, 10 februari 2017 (<http://ilga.org/lgbti-news-75-ilga-feb-2017/>) geraadpleegd 10 november 2017
- *State-sponsored homophobia*, mei 2017, (http://ilga.org/downloads/2017/ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2017_WEB.pdf), geraadpleegd 8 januari 2018
- *The Personal and the Political: Attitudes to LGBTI People Around the World*, 2016, (http://ilga.org/downloads/Ilga_Riwi_Attitudes_LGBTI_survey_Logo_personal_political.pdf), geraadpleegd 8 januari 2018

IRBC (Immigration and Refugee Board of Canada), *Venezuela: Situation and treatment of sexual minorities; recourse available to victims of discrimination; state protection (2010-June 2014)*, 13 juni 2014, (<http://www.refworld.org/docid/53b126844.html>), geraadpleegd 8 januari 2018

La Sexta, *¿Está Maduro a favor de legalizar el matrimonio homosexual y despenalizar el aborto en Venezuela?*, 20 november 2017, (http://www.lasexta.com/programas/salvados/mejores-momentos/esta-maduro-a-favor-de-legalizar-el-matrimonio-homosexual-y-despenalizar-el-aborto-en-venezuela_201711195a11ecf40cf2018c197b187f.html), geraadpleegd 22 januari 2018

Martinez, Carlos, *Venezuela Speaks!: Voices from the Grassroots*,

(https://books.google.nl/books?id=IWv7BgAAQBAJ&pg=PT109&lpg=PT109&dq='first+gay+pride'+venezuela&source=bl&ots=Q9gQrgGWP-&sig=q_hdbSI_yhL_jkVrs8TV8Bk5Sew&hl=en&sa=X&ved=0ahUKEwidvsWYscjYAhVSaIAKHVBoAXgQ6AEIajAN#v=onepage&q='first%20gay%20pride'%20venezuela&f=false), geraadpleegd 8 januari 2018

NBC, *For Some LGBTQ Venezuelans, Fleeing Home Was Their Only Option*, 10 mei 2017

(<https://www.nbcnews.com/feature/nbc-out/some-lgbtq-venezuelans-fleeing-home-was-their-only-option-n757431>), geraadpleegd 8 januari 2018

News24, *Venezuela: Gay police OK if they hide their homosexuality*, 19 maart 2015,

(<https://www.news24.com/World/News/Venezuela-Gay-police-OK-if-they-hide-their-homosexuality-20150319>), geraadpleegd 8 januari 2018

Noticias Venezuelas, *Hombre con más de 40 denuncias se hace pasar por gay para robar*, 21 augustus 2017 (<https://noticiasvenezuela.org/2017/08/21/hombre-con-mas-de-40-denuncias-se-hace-pasar-por-gay-para-robar/>), geraadpleegd 8 januari 2018

Perez-Brumer, Amaya G. e.a., *HIV prevalence, sexual behaviours and engagement in HIV medical care among an online sample of sexually active MSM in Venezuela*, *HIV prevalence, sexual behaviours and engagement in HIV medical care among an online sample of sexually active MSM in Venezuela*, International Journal of STD & AIDS, volumen 27, issue 9, 2016

PEW Research Center:

Copyright

- *Religion in Latin America - chapter 5: social attitudes*, 13 november 2014 (<http://www.pewforum.org/2014/11/13/chapter-5-social-attitudes/>) geraadpleegd 23 november 2017

Pink News, *A gay couple are suing Venezuela in order to have their marriage recognized*, 12 februari 2017, (<http://www.pinknews.co.uk/2017/02/12/a-gay-couple-are-suing-venezuela-in-order-to-have-their-marriage-recognised/>), geraadpleegd 8 januari 2018

Copyright

Quiteria Franco, *Sobre la ley de vagos y maleantes y las personas LGBTI en Venezuela*, (<http://quiteriafranco.blogspot.nl/2014/05/sobr-la-ley-de-vagos-y-maleantes-y-las.html>), geraadpleegd 8 januari 2018

Redford, Brian, *Spartacus international gay guide*, 2017, Berlin, Bruo Gmünder

Red LGBTI Venezuela:

- *Nosotros*, 2017 (<http://www.redlgbtidevenezuela.org/pagina-ejemplo/nosotros>) geraadpleegd 10 november 2017
- *Organizaciones LGBTI*, 2017 (<http://www.redlgbtidevenezuela.org/comunidad-lgbti/organizaciones>) geraadpleegd 10 november 2017

Reuters:

- *Transgender Venezuelan lawmaker vows to fight for gay rights*, 9 december 2015, (<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-election-transgender/transgender-venezuelan-lawmaker-vows-to-fight-for-gay-rights-idUSKBN0TS2K720151209>), geraadpleegd 8 januari 2018
- *Venezuela frees jailed politician, opposition seeks more releases*, 18 november 2016, (<https://www.reuters.com/article/us-venezuela-politics/venezuela-frees-jailed-politician-opposition-seeks-more-releases-idUSKBN13D1VT>), geraadpleegd 8 januari 2018

Sin Etiquetas, *Venezuela: policia aremete contra hombre trans y su hija*, 7 februari 2017, (sinetiquetas.org/2017/02/07/venezuela-policia-arremete-contra-hombre-trans-y-su-hija/), geraadpleegd 8 januari 2018

Telesurtv.net, *Caracas Pride: The Intersection Between Socialists and LGBTIs*, 2 juli 2017

(<https://www.telesurtv.net/english/news/Caracas-Pride-The-Intersection-Between-Socialists-and-LGBTIs-20170702-0024.html>), geraadpleegd 22 januari 2018

Terán-Angel, Guillermo e.a., *Homofobia y sexismo en estudiantes del primer año de la carrera de Medicina de la Universidad de Los Andes, en Mérida-Venezuela*, *Avances en Biomedicina*, vol. 4, 3 december 2015, blz. 108-117, (<http://www.redalyc.org/pdf/3313/331344208003.pdf>), geraadpleegd 8 januari 2018

Transrespect.org, *Country information: Venezuela*,

(http://transrespect.org/en/country_popup/?print=true&id=VE), geraadpleegd 8 januari 2018

TvT (Transrespect versus Transphobia), *TMM annual report 2016*, TvT Publication Series Vol. 14, oktober 2016 (<http://transrespect.org/wp-content/uploads/2016/11/TvT-PS-Vol14-2016.pdf>) geraadpleegd 16 november 2017

UNAIDS, *Venezuela*, (<http://www.unaids.org/en/regionscountries/countries/venezuela>), geraadpleegd 8 januari 2018

Unión Afirmativa de Venezuela, *Nosotros*, z.d. (<http://unionafirmativa.org.ve/unaf/quienes-somos/>) geraadpleegd 16 november 2017

United States Department of State, *Country report on human rights practices for 2016 – Venezuela*, maart 2017 (<https://www.state.gov/documents/organization/265834.pdf>) geraadpleegd 29 september 2017

Venezuela:

- *Constitucion*, (http://www.cne.gob.ve/web/normativa_electoral/constitucion/titulo5.php#art186), geraadpleegd op 13 februari 2018
- *Codigo Civil*, 26 juli 1982 (https://www.oas.org/dil/esp/Codigo_Civil_Venezuela.pdf) geraadpleegd 21 november 2017
- *Ley Orgánica del Poder Popular*, 9 december 2010 (http://www.safonapp.gob.ve/?wpfb_dl=6) geraadpleegd 23 november 2017
- *Ley Orgánica de Registro Civil*, 25 augustus 2009 (http://www.cne.gob.ve/web/normativa_electoral/ley_organica_registro_civil/indice.php) geraadpleegd 23 november 2017
- *Ley Orgánica del Trabajo, los Trabajadores y las Trabajadoras*, 7 mei 2012 (<http://www.onapre.gob.ve/index.php/publicaciones/descargas/finish/43-ley-organica-del-trabajo-los-trabajadores-y-las-trabajadoras/210-ley-organica-del-trabajo-los-trabajadores-y-las-trabajadoras>) geraadpleegd 21 november 2017
- *Ley para la promoción y protección del derecho a la igualdad de las personas con VIH o SIDA y sus familiares*, 30 december 2014 (<http://www.accsi.org.ve/accsi/wp-content/uploads/Ley-proteccion%CC%81n-DDHH%E2%80%A2VIH-SIDA-Venezuela1.pdf>) geraadpleegd 24 november 2017
- *Ley para Regularización y Control de Arrendamientos de Viviendas*, 10 november 2011 (<https://amerika21.de/files/a21/mietengesetz-venezuela.pdf>), geraadpleegd 8 januari 2018

Venezuelanalysis.com:

- *"The Struggle isn't Over": Venezuela moves towards marriage equality*, 5 mei 2016 (<https://venezuelanalysis.com/analysis/11963>) geraadpleegd 21 november 2017
- *Trans community petitions Venezuelan Supreme Court to advance transgender rights*, 6 april 2017 (<https://venezuelanalysis.com/news/13032>) geraadpleegd 23 november 2017
- *Venezuela's LGBTQ community celebrates Supreme Court's acceptance of landmark transgender rights case*, 12 juni 2017 (<https://venezuelanalysis.com/news/13179>) geraadpleegd 22 november 2017
- *Venezuela's LGBTQ movement presents political platform ahead of Constituent Assembly*, 13 mei 2017 (<https://venezuelanalysis.com/analysis/13125>) geraadpleegd 22 november 2017
- *Venezuelan LGBTQ activists denounce homophobic aggression by government official*, 21 maart 2017 (<https://venezuelanalysis.com/news/12990>) geraadpleegd 3 november 2017
- *Venezuelan Supreme Court Upholds Rights of Same-Sex Families in Landmark Ruling*, 20 december 2016 (<https://venezuelanalysis.com/news/12851>) geraadpleegd 19 januari 2018